

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Чвертко Л. А. – к.е.н., доцент, Демченко Т.А. – к.е.н., доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Страховання життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку.

Страховання життя є важливим елементом соціальної системи держави, засобом захисту рівня добробуту населення та забезпечення стабільності економічної розвитку, а також досить могутнім джерелом внутрішніх інвестицій. Адже кошти, що сформовані за рахунок страхових внесків за договорами страхування життя, призначені виключно для майбутніх страхових виплат, і забезпечують значну частину довгострокових інвестицій у національну економіку.

Досвід розвинених країн показує, що розвиток ринку страхування життя визначається рівнем матеріального забезпечення населення, розумінням населенням необхідності індивідуальної та власної відповідальності і турботи про безпеку та життєві ризики, попереднім досвідом страхування життя населення, доступністю якісних страхових продуктів, розвитком альтернативних фінансових інститутів тощо [5]. Саме ці фактори впливають на структуру страхових премій та виплат зі страхування життя.

Аналіз показників розвитку вітчизняного ринку страхування життя України свідчить у цілому про їхню позитивну динаміку (табл. 1). Водночас,

слід відзначити, що на сучасному етапі роль цього сегменту вітчизняного страхового ринку залишається дуже незначною.

Таблиця 1

**Основні показники розвитку ринку страхування життя в Україні
у 2008–2015 рр.**

Показники	Роки								Темп приросту, %
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Кількість компаній, од.	72	72	67	64	62	62	57	49	-31,9
Валові страхові премії, млн грн з них:	1095,5	827,3	906,5	1346,4	1809,5	2476,7	2159,8	2186,6	+99,6
від фізичних осіб	838,2	640,9	754,1	1180,0	1663,7	2337,4	2040,4	2067,1	+146,6
від юридичних осіб	257,3	186,4	152,4	166,4	145,8	139,3	119,4	119,5	-53,6
Частка фізичних осіб у валових преміях, %	76,5	77,5	83,2	87,6	91,9	94,4	94,5	94,5	
Валові страхові виплати, млн грн	37,7	62,7	52,6	70,6	82,1	149,2	239,2	491,5	+1203,7
Рівень валових виплат, %	3,4	7,6	5,8	5,2	4,5	6,0	11,1	22,5	
Сума резервів зі страхування життя, млн грн	1609,0	1789,2	2185,2	2663,8	3222,7	3845,8	5305,9	6889,3	+334,4

В Україні кількість страховиків, що займаються страхуванням життя, (СК «life») на кінець 2015 р. у порівнянні з 2008 р. зменшилась майже третину: із 72 до 49 компаній. Однак за офіційними даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, рекордним зниженням кількості СК «life» відзначився 2016 р. – з Державного реєстру фінансових установ виключено 10 таких страховиків [4]. Станом на 31.12.2016 р. на вітчизняному ринку страхування життя провадило діяльність 39 страхових компаній.

Український ринок страхування життя відноситься до ринків з помірним рівнем монополізації. Як відомо, рівень монополізації на страховому ринку оцінюють за допомогою індексу ринкової концентрації Герфіндаля-Гіршмана

(ННІ), що обчислюється як сума квадратів часток усіх фірм, які діють ринку [3, с. 98–99]. Індекс надає інформацію про відносні можливості фірм впливати на ринок в умовах різних ринкових структур. Більше значення індексу відповідає більшому рівню монополізації ринку.

У 2015 р. індекс ННІ по ринку страхування життя України склав 982,98 (у 2014 р. – 1042,55) [2] (табл. 2). Значення цього показника відповідає параметрам висококонцентрованих ринків, тобто знаходиться у межах $800 < \text{ННІ} < 10000$. Така ситуація спричинена незадовільним фінансовим станом значної кількості страхових компаній.

Таблиця 2

Концентрація ринку страхування життя у 2008-2015 рр.

Рік	Показник ринкової концентрації			
	CR-3	CR-10	CR-20	НІ
2008	0,51	0,78	0,90	1126,11
2009	0,54	0,81	0,95	1134,84
2010	0,52	0,86	0,99	1214,55
2011	0,51	0,87	0,97	1206,90
2012	0,44	0,90	0,98	1218,53
2013	0,52	0,91	0,98	1222,15
2014	0,45	0,91	0,99	1042,55
2015	0,43	0,88	0,99	982,98

З 2010 р. основну частку валових страхових премій, незважаючи на значну кількість компаній на ринку страхування життя, акумулюють двадцять найбільших СК «life». Зокрема, у 2015 р., як і в попередньому році, двадцятьма компаніями було зібрано 99% загального обсягу страхових платежів. Водночас інші 29 страховиків загалом акумулювали лише 1% страхових премій, що є свідченням низької потужності цих страховиків та їх неефективності. Ми поділяємо думку вчених, які вказують на надмірну кількість страховиків на страховому ринку України. Зокрема, В. Базилевич зазначає: «...висока концентрація страхового ринку свідчить про те, що вітчизняна економіка переобтяжена великою кількістю страхових компаній» [1]. Тобто ситуацію, що

склалася на вітчизняному страховому ринку щодо зниження кількості страховиків шляхом їх укрупнення можна оцінювати як позитивну.

Впродовж 2015 р. по ринку страхування життя було зібрано 2 186,6 млн грн страхових премій, що майже в два рази більше порівняно з аналогічним показником 2008 р. При цьому в загальному обсязі надходжень переважають кошти страхувальників-фізичних осіб, зокрема, у 2013-2015 рр. їхня частка становила більше 94% валових страхових премій зі страхування життя.

В останні роки також мало місце зростання як абсолютних значень страхових виплат (з 149,2 млн грн валових виплат у 2013 р. до 491,5 млн грн – у 2015 р.), так відносних показників по страхових виплатах (з 6,0% рівня валових виплат у 2013 р. до 22,5% – у 2015 р.).

Результати діяльності страховиків, що надають послуги зі страхування життя, вказують на цілковиту залежність ситуації у цій сфері від макроекономічної стабільності та рівня ділової активності в країні. Ефективна діяльність страхових компаній, що надають послуги зі страхування життя, унеможлиблюється в умовах нестабільного стану національної та світової економіки, а низький рівень розвитку фінансового ринку та його нестабільність не тільки зменшує ефективність страхування, а й навіть спричинює недоцільність його застосування.

Отже, оцінка сучасного стану вітчизняного ринку страхування життя, дозволяє виділити низку позитивних тенденцій у цьому секторі економіки: зростання капіталізації та платоспроможності страхових компаній, збільшення обсягу надходжень страхових премій та страхових виплат, зростання кількості застрахованих осіб тощо. Та, незважаючи на досягнуті результати, процеси розвитку цього виду відносин стримуються чи навіть унеможлиблюються цілим рядом проблем, що потребують уважного вивчення та подолання.

Література:

Чвертко Л.А. Тенденції розвитку ринку страхування життя в Україні / Л. А. Чвертко, Т. А. Демченко // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: збірник матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 20 квітня 2017 р.: у 2-х т. – Т.1, Ч.1 / редкол. : ВННІЕ ТНЕУ. –Тенопіль : Крок, 2017. – С. 106-108.

1. Базилевич В. Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України / В. Д. Базилевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – Вип. 133. – С. 5-8.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua>
3. Нечипорук Л. В. Теорія та практика страхового ринку в Україні : монографія. / Л. В. Нечипорук. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 300 с.
4. Публічний звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/news/1675.html>
5. Хенке Фолькер. Особливості страхування життя в європейських країнах / Фолькер Хенке // Страхова справа. – 2005. – №2. – С. 25-28.

Чвертко Л.А. Тенденції розвитку ринку страхування життя в Україні / Л. А. Чвертко, Т. А. Демченко // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: збірник матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 20 квітня 2017 р.: у 2-х т. – Т.1, Ч.1 / редкол. : ВННІЕ ТНЕУ. –Тенопіль : Крок, 2017. – С. 106-108.